

Współczesny teatr cz. 2

- [Współczesny teatr cz. 2](#)

Współczesny teatr cz. 2

Ważne daty

1925 – pierwsze polskie słuchowisko

1928 – pierwsze polskie słuchowisko stworzone specjalnie na potrzeby radia

1953 – pierwsze przedstawienie Teatru Telewizji wyemitowane w Polsce

1956 – Polskie Radio rozpoczyna emisję słuchowiska *Matysiakowie*

1960 – Polskie Radio rozpoczyna emisję słuchowiska *W Jezioranach*

1968 – *Dziady* Kazimierza Dejmka schodzą z afisza; początek wydarzeń marcowych w Polsce

1975 – premiera *Umarłej klasy* Tadeusza Kantora

1999 – powstała *Złota Setka Teatru Telewizji* – ranking najlepszych przedstawień

2012 – nagroda Perła Honorowa Polskiej Gospodarki (w kategorii kultura) dla Teatru Telewizji

2013 – trzy jednoaktówki Aleksandra Fredry emitowano na żywo z Krakowa, Katowic i Warszawy

Scenariusz lekcji dla nauczyciela

Do pobrania scenariusz lekcji.

Plik o rozmiarze 64.47 KB w języku polskim

I. Odbiór wypowiedzi i wykorzystanie zawartych w nich informacji. Uczeń:

9) samodzielnie wyszukuje informacje na temat kultury w różnych mediach, bibliotekach.

II. Tworzenie wypowiedzi. Uczeń:

1) wypowiada się – w mowie i w piśmie – na temat wytworów kultury i ludzkich praktyk w kulturze;

2) wypowiada się na temat dzieła sztuki, używając pojęć zarówno swoistych dla poszczególnych sztuk, jak i wspólnych;

6) określa swoje zainteresowania, potrzeby i preferencje kulturalne oraz uzasadnia je w dyskusji;

7) dba o ład i estetykę otoczenia, otacza opieką elementy dziedzictwa kulturowego.

III. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Uczeń:

4) interpretuje praktyki kultury z najbliższego otoczenia (klasa, szkoła, dom, osiedle, podwórko, miasto, kościół, stadion piłkarski).

Nauczysz się

przedstawiać rodzaje teatru: telewizyjny i radiowy;

charakteryzować najważniejsze nurty współczesnego teatru w Polsce;

przedstawiać najważniejszych twórców polskiego teatru;

porównywać i analizować teksty kultury, jakimi są przedstawienia teatralne;

definiować pojęcia: [konstruktywizm](#), [informel](#) oraz [dadaizm](#).

Teatr

Możemy wyróżnić kilka rodzajów teatru, np. repertuarowy, uliczny, lalkowy, telewizyjny i radiowy.

Teatr telewizyjny

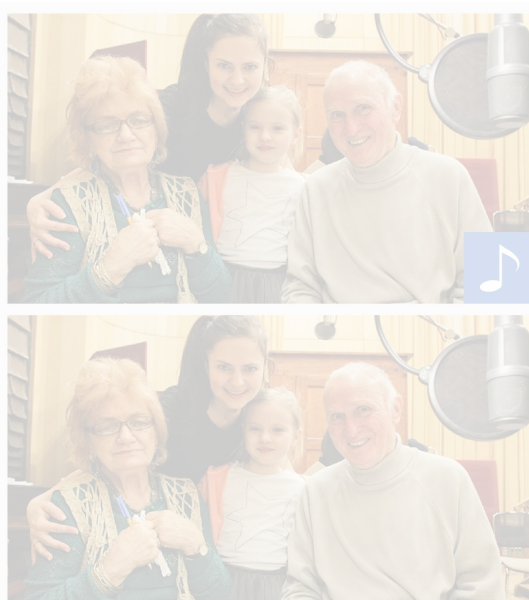
Teatr telewizyjny – jest jednym z rodzajów teatru, w Polsce jest instytucją Telewizji Polskiej. Teatralne przedstawienie telewizyjne polega na rejestrowaniu *na żywo* spektaklu i emitowaniu go w telewizji. Niektóre przedstawienia Teatru Telewizji były realizowane w plenerze. W Polsce pierwszym całym spektaklem pokazanym w telewizji było *Okno w lesie* Leonida Rachmanowa i Jewgienija Ryssa w reżyserii Józefa Słotwińskiego, wyemitowane 6 listopada 1953 r. Przedstawienie było transmitowane *na żywo*. Wcześniej w telewizji można było zobaczyć fragmenty *Lalki* z 1952 r. w reżyserii Bronisława Dąbrowskiego z rolą Niny Andrycz, jako Izabela Łęcka. Na przełomie lat 50. i 60. XX w. pojawiła się możliwość rejestrowania spektakli na taśmie telerecordingowej, co stworzyło możliwość powtarzania przedstawień. Pierwszą zachodnią sztuką zrealizowaną w Teatrze Telewizji był *Apollo z Bellac* w reżyserii Adama Hanuszkiewicza. W latach 70. XX w. pojawiła się możliwość nagrywania przedstawień w kolorze. Na rozwój teatru telewizyjnego w Polsce miały wpływ znamienite osobistości polskiego teatru i filmu: reżyserzy, aktorzy oraz scenografowie. Dyrektorami Teatru Telewizji, oprócz wspomnianego Adama Hanuszkiewicza, byli m.in. Jerzy Antczak, który zasłynął spektaklami *Mistrz* (1966) i *Epilog norymberski* (jedno z pierwszych przedstawień tzw. teatru faktu), Jerzy Gruza, Kazimierz Kutz. Olga Lipińska swoją działalność koncentrowała głównie na tej formie teatralnej (przeważnie reżyserowała komediową klasykę). Na obraz Teatru Telewizji mieli wpływ tacy twórcy jak m.in. Aleksander Bardini, Zygmunt Hübner, Ewa Bonacka, Loco Adamik, Andrzej Łapicki, Gustaw Holoubek, Zbigniew Zapasiewicz. W 1999 r. powstał [ranking](#) najlepszych i najważniejszych przedstawień zrealizowanych w Teatrze Telewizji. W latach 90. XX w. TVP produkowała ok. 100 premier rocznie. Do tej pory w ramach Teatru Telewizji powstało ok. 5000 przedstawień.

Kadr z przedstawienia „Okno w lesie”, teatrtelewizji.vod.tvp.pl, CC BY-SA 3.0

Kadr ze „Ślubów panińskich” wg. Aleksandra Fredry, teatrtelewizji.vod.tvp.pl, CC BY-SA 3.0

Teatr radiowy

Teatr radiowy – słuchowisko, jest gatunkiem dramaturgii radiowej, jej podstawowa forma jest literacko-foniczna: głównym elementem są słowa, muzyka i inne elementy akustyczne. Słuchowiska swój rozwój zawdzięczają pisarzom, reżyserom teatralnym i filmowym. Pierwszym polskim słuchowiskiem była *Warszawianka* Stanisława Wyspiańskiego w adaptacji Alojzego Kaszyna z 29 listopada 1925 r. W maju 1928 r. w wileńskim radiu wyemitowano pierwsze słuchowisko stworzone na potrzeby radia: *Pogrzeb Kiejstuta* autorstwa Witolda Hulewicza z muzyką Tadeusza Szeligowskiego. Witold Hulewicz określił słuchowisko teatrem wyobraźni. W Polsce słuchowiska realizuje Polskie Radio. Autorami słuchowisk były m.in. wybitne postaci polskiej kultury, np. Zbigniew Herbert, Jeremi Przybora, Konstanty Ildefons Gałczyński. Najstarszym i najdłużej emitowanym słuchowiskiem są *Matysiakowie* (od 1956). Do najbardziej znanych zaliczamy także *W Jezioranach* (od 1960). *Matysiakowie* i *W Jezioranach* są przykładem słuchowiska ciągłego. Teatr Polskiego Radia realizuje także słuchowiska jako adaptacje wybranych dzieł literackich.

Matysiakowie są najstarszym i najdłużej emitowanym słuchowiskiem w Polskim Radiu (od 1956 r.).

źródło: polskieradio.pl

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1CNNFowv>

Słuchowisko „Matysiakowie”, próba czytana w studio, plus.dzienniklodzki.pl, CC BY-SA 3.0

Słuchowisko *W Jezioranach* jest emitowane w Polskim Radiu (od 1960 r.).

źródło: polskieradio.pl

Zasób interaktywny dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1CNNFowv>

Słuchowisko „W Jezioranach”, polskieradio.pl, CC BY-SA 3.0

Wybrani wybitni polscy reżyserzy teatralni

Tadeusz Kantor (1915–1990) – reżyser, malarz, scenograf, pisarz, twórca happeningów, teoretyk sztuki. Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli teatru na świecie. Już podczas okupacji stworzył swój pierwszy eksperymentalny teatr. W 1956 r. założył Teatr Cricot 2. Pierwszym przedstawieniem była *Mątw* Witkiewicza (1956). Kantor w swojej pracy inspirował się m.in. twórczością Stanisława Wyspiańskiego, Stanisława Ignacego Witkiewicza, Brunona Schulza. Odnosił się do polskiej historii i ikonografii, łączył teatr ze sztukami plastycznymi. W jego sztukach można odnaleźć wyraźne wpływy [konstruktywizmu](#), [dadaizmu](#), [informelu](#), [surrealizmu](#), niemego filmu. W przedstawieniach stosował asamblaż, traktował aktorów jak kukły, zrównywał ich z przedmiotami i rekwizytami. Konsekwencją pracy teatralnej i malarskiej Kantora są pierwsze polskie happeningi: *Cricotage* i *Linia podziału*. Bardzo ważnym nurtem w pracy artysty był tzw. *teatr śmieci* (od 1975 r.) Wtedy powstały najwybitniejsze i najważniejsze spektakle Kantora: *Umarła klasa* (1975), *Wielopole, Wielopole* (1980), *Niech szczerzą artyści* (1985), *Nigdy już tu nie powrócę* (1988), *Dziś są moje urodziny* (1991 – wystawione pośmiertnie).

Tadeusz Kantor, culture.pl, CC BY-SA 3.0

Tadeusz Kantor podczas przedstawienia „Umarła Klasa”, Teatr Cricot 2, 1983, fot. Wojciech Kryński / Forum, culture.pl, CC BY 3.0

Krystian Lupa (ur. 1943 r.) – reżyser teatralny, scenograf, tłumacz, pedagog. Debiutował w 1976 r. spektaklem Sławomira Mrożka pt. *Rzeźnia* w Teatrze im. Juliusz Słowackiego w Krakowie. Pracuje w wielu teatrach w Polsce i za granicą (m.in. Teatr im. C.K. Norwida w Jeleniej Górze, Stary Teatr w Krakowie, Teatr Dramatyczny w Warszawie, Teatr Rozmaitości w Warszawie, Teatr Polski we Wrocławiu, Teatr Telewizji, Hamburg, Düsseldorf, Wiedeń). Lupa bardzo często tłumaczył i adaptował teksty na potrzeby przedstawień, oprócz reżyserowania sztuk zajmował się jeszcze scenografią. Bardzo ważną funkcję w spektaklach Lupy odgrywa muzyka, która jest całkowicie zintegrowana z akcją i aktorami. Reżyser jest zainteresowany relacjami międzyludzkimi, podkreśla złożoność postaci, ważne są dla niego psychologiczne niuanse i wewnętrzne sprzeczności. Swoje najwybitniejsze dzieła zrealizował w Starym Teatrze w Krakowie. W 1992 r. adaptował powieść Thomasa Bernharda *Kalkwerk*. Spektakl od razu został okrzyknięty traktatem metafizycznym, w którym poszukuje sensu życia oraz fizyczne i psychiczne cierpienie człowieka.

Krystian Lupa, culture.pl, CC BY-SA 3.0

„Bernhard” według Lupy w Teatrze Polskim we Wrocławiu, polityka.pl, CC BY 3.0

Krzysztof Warlikowski (ur. 1962 r.) – reżyser teatralny i operowy. Zadebiutował w 1993 r. sztuką O. Heinricha von Kleista *Markiza* w Starym Teatrze w Krakowie. Bardzo ważnym pisarzem dla Warlikowskiego jest Szekspir, którego sztuki reżyserował kilkanaście razy (np. *Kupiec wenecki* w Teatrze im. W. Honicy w Toruniu, *Zimowa opowieść* w Teatrze Polskim w Poznaniu, *Poskromienie złościcy* w Teatrze Dramatycznym w Warszawie). Jedną z przełomowych sztuk była *Burza* zrealizowana w 2003 r. w Teatrze Rozmaitości w Warszawie. Reżyser pokazał problem przebaczenia i wzajemnego zrozumienia. Sam Warlikowski mówił, że przy adaptacji dzieła Szekspira miał w pamięci wydarzenia w Jedwabnem. Obok Szekspira Warlikowski często odwołuje się do Biblii i antyku oraz literatury współczesnej. Do ważnych sztuk zaliczamy *Oczyszczonych* Sarah Kane (koprodukcja Teatru Współczesnego we Wrocławiu, Teatru Polskiego w Poznaniu i Teatru Rozmaitości w Warszawie). „To przedstawienie, w którym Warlikowski w pełni ukształtował własny styl, oczyścił go (nomen omen), doprowadził do artystycznej perfekcji” – tak pisał o spektaklu Janusz Majcherek. „On już nie jest młodszy zdolniejszy – to po prostu wybitny reżyser. Znalazł sposób na tę piekielną dramaturgię, która w lekturze zdaje się przerastać możliwości sceniczne. Tymczasem Warlikowski doskonale zrozumiał, że dosłowności opisu należy przełożyć na metaforyczne znaki i że Sarah Kane to w istocie poetka, która wymaga poetyckiego ujęcia w teatrze” (*Teatr*, 2002). Do jednego z najważniejszych dzieł współczesnego teatru zalicza się *(A)pollonię* z 2009 r. Reżyser na podstawie dzieł Ajschylosa, Eurypidesa, Hanny Krall i J. M. Coetzeego pokazał poświęcenie dla ojczyzny. Warlikowski w swoich spektaklach podejmuje tematy społeczne i moralne. Pokazuje ból, miłość, rozpacz, okrucieństwo. Interesuje go istota dobra i zła. Drugi nurtem pracy Warlikowskiego jest opera. Podobnie jak w przedstawieniach teatralnych, reżyser interpretuje operę współcześnie, niekiedy dokonuje zmian w librecie.

W 2013 r. zrealizował *Kobiety bez cienia* dla Bayerische Staatsoper, która uchodzi za jedną z najlepszych scen operowych na świecie.

Krzysztof Warlikowski ze swoimi spektaklami, był obecny na najważniejszych festiwalach teatralnych w Awinionie, Nowym Jorku i Montrealu.

Krzysztof Warlikowski, static.prsa.pl, CC BY-SA 3.0

„(A)pollonia”, reż. Krzysztof Warlikowski, gazeta.pl, CC BY 3.0

„Koniec”, reż. Krzysztof Warlikowski, nowyteatr.org, CC BY 3.0

Kazimierz Dejmek (1924-2002) – reżyser teatralny i aktor. Jeden z założycieli łódzkiej Grupy Młodych Aktorów, dyrektor m.in. Teatru Nowego w Łodzi, Teatru Narodowego w Warszawie. Reżyser słynnej adaptacji Mickiewiczowskich *Dziadów* z rolą Gustawa Holoubka jako Gustaw-Konrad (premiera: 25.11.1967 r.). Przedstawienie zdjęto z afisza po 14 spektaklach (30.01.1968 r.), co było początkiem demonstracji studentów oraz tzw. wydarzeń marcowych. *Dziady* zostały źle przyjęte przez ówczesne władze, zarzucano im antyradzieckość, religianctwo. Reżyser został wyrzucony z partii oraz stracił posadę dyrektora Teatru Narodowego w Warszawie.

Dejmek zasłynął adaptacjami literatury staropolskiej, klasyki polskiej oraz współczesnych dramatów (m.in. Gombrowicza, Mrożka).

Kazimierz Dejmek, ocdn.eu, CC BY-SA 3.0

Adam Hanuszkiewicz (1924-2011) – aktor i reżyser teatralny. Zadebiutował w 1951 r. sztuką Leonida Rachmanowa *Niespokojna starość*. W latach 1957-1963 był pierwszym reżyserem Teatru Telewizji, przyczynił się do rozwoju teatru telewizyjnego. Był dyrektorem Teatru Powszechnego w Warszawie, gdzie zrealizował m.in. głośne *Wesele* Wyspiańskiego (1963) i *Zbrodnię i karę*, w której zagrał również główną rolę. Po Kazimierzu Dejmku przejął zarządzanie Teatrem Narodowym w Warszawie. Hanuszkiewicz klasyczne teksty przenosił do czasów współczesnych. Reżyser czerpał z teatru telewizyjnego, m.in. zaciemnienie, sposób eksponowania detali, stylistykę kultury popularnej, przekaz publicystyczny.

Zygmunt Hübner (1930–1989) – jedna z najważniejszych postaci powojennego teatru w Polsce. Reżyser, aktor, pedagog, dyrektor teatrów. Jako reżyser zadebiutował w 1955 r. w warszawskim Teatrze Współczesnym *Cieniem bohatera* Seana O’Caseya, sztukę współreżyserował z Bronisławem Pawlickim. Samodzielnym debiutem reżyserskim był *Melodramat* Janusza Warmińskiego, zrealizowany w tym samym roku w Teatrze Wybrzeże w Gdańsku. Do najbardziej znanych jego spektakli zalicza się *Ulissesa* Joyce’a (1970) i *Lot nad kukułczym gniazdem* Dale’a Wassermana wg powieści Kena Kesey’a z rolami Wojciecha Pszoniaka i Franciszka Pieczki.

Hübner był dyrektorem Teatru Wybrzeże w Gdańsku, Teatru Współczesnego we Wrocławiu, Starego Teatru w Krakowie, Teatru Powszechnego w Warszawie. U niego zadebiutował m.in. Andrzej Wajda. Był wybitnym dyrektorem dbającym o najwyższy poziom intelektualny, artystyczny, niezależność i swobodę wypowiedzi, przez co często popadał w konflikty z ówczesną władzą.

Teatr Hübnera był teatrem *nieobojętnym*, zaangażowanym we współczesny świat, politykę, życie społeczne i intymne sprawy człowieka.

„Nie boska komedia” Zygmunta Krasińskiego, reż. Zygmunt Hübner, tvp.pl, CC BY 3.0

Jerzy Grzegorzewski (1939-2005) – reżyser, inscenizator, scenograf. Zaliczany (obok Jarockiego i Lupy) do najwybitniejszych inscenizatorów polskiego teatru. Pracował w Teatrze im. Stefana Jaracza w Łodzi, Starym Teatrze w Krakowie, Teatrze Polskim we Wrocławiu (był dyrektorem artystycznym). W latach 1997-2003 był dyrektorem Teatru Narodowego w Warszawie. Do jego najdojrzalszych dzieł zalicza się *Ślub* wg Gombrowicza, *Nie-boską komedię* wg Krasńskiego i *Amerykę* Kafki. Grzegorzewski lubił powracać do tych samych autorów i sztuk. Interesowały go tematy egzystencjalne, śmierć kultury, sen, pamięć. Jego teatr był niezależny, autonomiczny, rozprawiający się z wielkimi mitami kultury, niekomentujący rzeczywistości. Dopiero w późniejszych realizacjach zaczął pokazywać współczesną Polskę, jej problemy po przemianach roku 1989. Jego ostatnie przedstawienia były cyklem pożegnań i rozliczeń ze światem i sztuką. Jerzy Grzegorzewski łączył teatr tradycyjny z awangardowym (np. zamieniał scenę z widownią), tworzył scenografię do spektakli.

Ewa Konstancja Bułhak, Zbigniew Zamachowski, Wojciech Malajkat w „Weselu” Stanisława Wyspiańskiego, reż. Jerzy Grzegorzewski, fot. Wojciech Plewiński, narodowy.pl, CC BY 3.0

Grzegorz Jarzyna (ur. 1968 r.) – reżyser teatralny i operowy. Od 1998 r. dyrektor artystyczny TR Warszawa, jednej z ciekawszych polskich scen teatralnych, która jest nowoczesna i poszukująca. Reżyser, każdą swoją sztukę podpisuje innym pseudonimem. W 1997 r. zadebiutował spektaklem *Bzik tropikalny* na podstawie *Mister Price’a* i *Nowego Wyzwolenia* Stanisława Ignacego Witkiewicza. Tego samego roku zrealizował *Iwonę, księżniczkę Burgunda* Gombrowicza w Starym Teatrze w Krakowie. W 1999 r. przeniósł na deski Teatru Rozmaitości w Warszawie sztukę Fredry, pt. *Magnetyzm serca*, a w Teatrze Polskim we Wrocławiu – *Doktora Faustusa* Manna. W 2000 r. wyreżyserował *Księcia Myszkina* wg *Idioty* Fiodora Dostojewskiego. W 2005 r. wystawił Szekspirowskiego *Makbeta*: 2007: *Macbeth*. Akcja została wpisana we współczesne realia wojny na Bliskim Wschodzie. Spektakl był

pokazywany w nieczynnej warszawskiej Fabryce Waryńskiego. Do innych bardzo ważnych realizacji Jarzyny należy *T.E.O.R.E.M.A.T.* wg Piera Paolo Pasoliniego (2009), *Między nami dobrze jest* Doroty Masłowskiej (2009), *Nosferatu* na podstawie prozy Brama Stokera *Drakula* (2011), *Druga kobieta*, która jest adaptacją scenariusza filmu Johna Casavetesa *Opening Night*. W 2015 r. w TR Warszawa zrealizował dramat Mariusa von Mayenburga *Męczennicy*, w którym pokazał lęk przed innymi, kryzysem ekonomicznym, próbami kontrolowania życia jednostki, co doprowadziło bohaterów ku zasadom wiary, przeradzających się w dogmatyzm.

Rzeczywistość sceniczna u Jarzyny jest odrębna od naszej, śmiało sięga po symbole kultury masowej, jej kalki, schematy, stereotypy. Reżyserowi zależy na stworzeniu teatru będącego blisko ludzi i dotykającego ich problemów, m.in. dlatego niektóre przedstawienia były realizowane w przestrzeniach nieteatralnych.

Od 2005 r. przy TR Warszawa istniał projekt TR/PL – podczas których twórcy poszukiwali nowych form dramatycznych dla Polski. We wcześniejszych latach przy teatrze TR Warszawa działało studium dramatopisarskie i aktorskie.

Jarzyna jest również uznanym reżyserem operowym. Jego debiut operowy miał miejsce w 2005 r. w Teatrze Wielkim w Poznaniu ze sztuką Mozarta *Così fan tutte*. Akcję opery przeniósł do czasów współczesnych. Reżyserował także *Giovanniego* wg *Don Giovanni* Mozarta, *Don Juana* Moliera, *Dziecko i czary* Maurice'a Ravela i *Karła* Alexandra Zemlinsky'ego. Jest autorem libretta opery Zygmunta Krauzego wg dramatu Gombrowicza *Iwona, księżniczka Burgunda*.

Jarzyna pokazywał swoje spektakle na najważniejszych festiwalach teatralnych.

„4.48 Psychosis”, reż. Grzegorz Jarzyna, fot. Stefan Okołowicz/ TR Warszawa, culture.pl, CC BY 3.0

Jerzy Jarocki (1929–2012) – jeden z ważniejszych polskich reżyserów teatralnych. Pracował m.in. dla Teatru Telewizji, Starego Teatru w Krakowie, Teatru Polskiego we Wrocławiu, Teatru Śląskiego w Katowicach i Teatru Narodowego w Warszawie. Jarocki szczegółowo analizował teksty, szukając w nich tematów uniwersalnych. W sztukach Jarockiego wszystkie elementy: tekst, gra aktorska, kostiumy, scenografia były do siebie idealnie dopasowane i współgrały, aby mogły uwydatnić owe uniwersalia. W jego inscenizacjach dominowali autorzy współcześni, a do ulubionych należeli: Stanisław Ignacy Witkiewicz, Witold Gombrowicz i Tadeusz Różewicz.

„Tango” Sławomira Mroźka, reż. Jerzy Jarocki, narodowy.pl, CC BY 3.0

Jan Kłata (ur. 1973 r.) – reżyser teatralny, dramaturg. Zrealizował ponad 30 spektakli w Polsce i za granicą. Był asystentem Jerzego Grzegorzewskiego, Jerzego Jarockiego i Krystiana Lupy. Samodzielnie debiutował w 2003 r. w Teatrze im. Szaniawskiego w Wałbrzychu sztuką *Rewizor* Mikołaja Gogola. Akcję z dziewiętnastowiecznej Rosji przeniósł do lat 70. XX w. w PRL. Z *Rewizora* powstał mocny teatr polityczny. Statystami w sztuce byli wałbrzyscy bezrobotni. W spektaklu Kłata pokazał niezgodę na zakłamaną rzeczywistość, cwaniactwo, cynizm i *wyścigi szczurów*. Reżyser jest autorem sztuki *Uśmiech Grejpruta*, którą zrealizował w Teatrze Polskim we Wrocławiu. Na deski teatru przeniósł *Lochy Watykanu* Andre Gide’a – reżyser odnosi się do rzeczywistości, spektakl miał pokazać hipokryzję społeczeństwa, np. wiarę na pokaz. Inną ważną adaptacją Kłaty było *H. wg Hamleta* Szekspira, zrealizowaną dla Teatru Wybrzeże w Gdańsku, ale

pokazywaną w Stoczni Gdańskiej. Wybór miejsca był inspiracją Wyspiańskim, który mówił, że *Hamleta* należy grać tam, gdzie skupia się *duch narodu*. Dla Wyspiańskiego był to Wawel, dla Klaty – Stocznia Gdańska, pobliski Plac Trzech Krzyży, gdzie *zmieniła się historia Europy i świata*. *Nakręcona pomarańcza* na podstawie *Mechanicznej pomarańczy* była współczesnym moralitetem i studium przemocy. Kłata tworzy teatr polityczny, mocno oddziałujący i opisujący współczesność. W swoich spektaklach wykorzystuje mocne środki przekazu: miksuje sceny i sekwencje ruchowe, efekty dźwiękowe i świetlne. Przy inscenizacji klasyki, *ubiera ją* we współczesność. W latach 2013–2017 Jan Kłata był dyrektorem Narodowego Starego Teatru w Krakowie. Zrealizował tam m.in. *Do Damaszk* wg prozy Artura Strindberga, *Wroga ludu* – Henryka Ibsena, którą jak większość swoich sztuk przeniósł w czasy współczesne i pokazał miasto smogu, lokalną politykę oraz uchodźców. Z kolei *Króla Leara* umieścił w Watykanie.

Jan Kłata, culture.pl, CC BY-SA 3.0

WOK-013-FOTO25

„Wróg ludu” Ibsena, reż. Jan Kłata, dialogfestival.pl, CC BY 3.0

Animacja 3D pt. *Kobiece ikony polskiego teatru*

Źródło: online-skills.

Zadania

Ćwiczenie 1

Jaka sztuka po raz pierwszy została w całości wyemitowana w Teatrze Telewizji?

☐ *Apollo z Bellac*

☐ *Okno w lesie*

☐ *Lalka*

Ćwiczenie 2

Jaki tytuł nosiło pierwsze polskie słuchowisko?

☐ *Warszawianka*

☐ *Pogrzeb Kiejstuta*

☐ *Matysiakowie*

Ćwiczenie 3

Kto określił słuchowisko jako teatr wyobraźni?

☐ Adam Hanuszkiewicz

☐ Witold Hulewicz

☐ Jeremi Przybora

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Przyporządkuj nazwiska reżyserów do spektakli.

Kalkwerk

Krzysztof Warlikowski

Apolonia

Krystian Lupa

Wielopole, Wielopole

Zygmunt Hübner

Lot nad kukułczym gniazdem

Tadeusz Kantor

Ćwiczenie 6

Którzy z poniższych reżyserów zajmują się reżyserowaniem przedstawień operowych?

☐ Adam Hanuszkiewicz

☐ Krzysztof Warlikowski

☐ Grzegorz Jarzyna

Ćwiczenie 7

Jan Klata pracował jako asystent u znanych reżyserów. Zaznacz poniżej prawidłowe odpowiedzi.

☐ Jerzy Grzegorzewski

☐ Krystian Lupa

☐ Kazimierz Dejmek

Ćwiczenie 8

Kto pełnił funkcję dyrektora Teatru Narodowego w Warszawie?

☐ Kazimierz Dejmek

☐ Tadeusz Kantor

☐ Adam Hanuszkiewicz

Ćwiczenie 9

Połącz w pary nazwisko z odpowiadającym mu opisem.

Adam Hanuszkiewicz

pierwszy dyrektor Teatru Telewizji

Tadeusz Kantor

autor tzw. teatru śmierci

Zygmunt Hübner

w Teatrze Wybrzeże, którym kierował
debiutował m.in. Andrzej Wajda

Ćwiczenie 10

Ćwiczenie 11

Połącz w pary tytuł widowiska/słuchowiska z rodzajem, które reprezentują.

słuchowisko

W Jezioranach

spektakl

Kobiety bez cienia

opera

Okno w lesie

teatr

Bzik Tropikalny

Ćwiczenie 12

Która aktorka zagrała tytułową rolę w *Hamlecie IV* w reżyserii Andrzeja Wajdy?

☐ Teresa Budzisz-Krzyżanowska

☐ Stanisława Celińska

☐ Nina Andrycz

Słownik pojęć

Dadaizm

ruch w sztukach wizualnych, który powstał niezależnie w Szwajcarii (Zurych) oraz Stanach Zjednoczonych (Nowy Jork). Głównym hasłem dadaizmu było zerwanie z tradycją, swoboda i dowolność wyboru środków artystycznego wyrazu. Dziełem sztuki mogło stać się wszystko – każdy przedmiot wybrany przez artystę, który tym samym stracił wartość użytkową, ale nie miał także żadnej wartości estetycznej (ready-made – przedmiot gotowy). Prace dadaistów przypominały rysunki techniczne. Poprzez zmianę statusu przedmiotu od użytkowego do dzieła sztuki dadaści chcieli zwrócić uwagę odbiorców na otaczający świat i zmienić status dzieła sztuki jako świątyni. W Europie jednym z impulsów powstania ruchu dadaistów był koszmar wojny. Odrzucali stare mieszczańskie wartości i tradycje, skoro one nie potrafiły uchronić świata od wojen, to należy szukać ratunku w intuicji, irracjonalności, ponieważ rozum zawiódł.

Informel

termin odnosi się do malarstwa europejskiego lat 50. XX, które rozwijało się równolegle do amerykańskiego ekspresjonizmu abstrakcyjnego. Artyści europejscy, podobnie jak amerykańscy, poszukiwali niczym nieograniczonego aktu twórczego, poprzez stosowanie plam i linii.

Konstruktywizm

kierunek w sztuce abstrakcyjnej, który powstał w 1913 r. w Rosji, na bazie kubizmu i futuryzmu. Nazwa wzięła się od konstruowania dzieła. Konstruktywiści posługiwali się prostymi figurami geometrycznymi: koło, kwadrat, trójkąt. Dzieło miało oddziaływać na

widza przez napięcia wynikające z relacji między tymi elementami. Istotą dzieła nie były więc same elementy, ale właśnie relacje między nimi. Sztuka konstruktywistyczna miała oddawać postęp techniczny, zrywać z indywidualizmem i improwizacją. Jednym z postulatów było używanie nowych materiałów i form, które mogłyby zostać wykorzystane w przemyśle i architekturze.

Surrealizm

nurt w sztuce, powstał w Paryżu wśród kręgu artystów skupionych wokół poety Andre Bretona. Inspiracją dla surrealistów była psychoanaliza Freuda, spirytualizm i marksizm. Chcieli stworzyć sztukę wywodzącą się z podświadomości, autentyczną i automatyczną, do której dostęp blokuje rozum. Inspiracją były także sny. Malowali je m.in. Dali i Ernst. Co ważne surrealiści dbali o szczegóły i pomimo tematów ich dzieła były bardzo realistyczne.

Galeria ilustracji

„Bernhard” według Lupy w Teatrze Polskim we Wrocławiu, polityka.pl, CC BY 3.0

Bibliografia

Encyklopedia PWN w trzech tomach, Warszawa 1999

Historia teatru, red. John R. Brown, Warszawa 2007.

Polski teatr alternatywny po 1989 roku z perspektywy Akademickich/Alternatywnych Spotkań Teatralnych KLAMRA, red. Artur Duda, Emilia Adamiszyn, Bartłomiej Oleszek, Toruń 2013.

Uniwersalny leksykon sztuki, Warszawa 2002

Wątroba Słownik polskiego teatru po 1997 roku, Warszawa 2010.

Anna Krajewska, *Dramat i teatr absurdu w Polsce*, Poznań 1996.

Eli Rozik, *Korzenie teatru*, Warszawa 2011.

Grzegorz Niziołek, *Polski teatr Zagłady*, Warszawa 2013.

Justyna Michalik, *Idea bardzo konsekwentna. Happening i Teatr Happeningowy Tadeusza Kantora*, Kraków 2015.

Kazimierz Braun, *Kieszonkowa historia teatru na świecie w XX wieku*, Lublin 2000.

Marcin Kościelniak, *Młodzi niezdolni i inne teksty o twórcach współczesnego teatru*, Kraków 2014.

Marcin Siwiec, *Teatr*, Ruda Śląska 2015.

Margot Berthold, *Historia teatru*, Warszawa 1980.

Paulina Skorupska, *Teatr Ósmego Dnia*, Warszawa 2009.

Witold Filler, Lech Piotrowski, *Poczet aktorów polskich. Od Solskiego do Lindy*, Warszawa 1998.

Zbigniew Osiński, *Spotkania z Jerzym Grotowskim. Notatki, listy, studium*, Gdańsk 2013.

Zbigniew Raszewski, *Krótką historia teatru polskiego*, t. 1-3, Warszawa 1990.

Strony internetowe:

www.culture.pl

www.e-teatr.pl

www.encyklopediateatru.pl

www.instytut-teatralny.pl

www.ninateka.pl